

novopokrenute organizacije takva usmjerenja doći do odbacivanja pravaškoga imena kao povijesnoga tereta. S druge bi strane bilo neopravdano da se zaborave pozitivni oblici pravaškoga djelovanja, itekako vidljivi u povijesti hrvatskoga parlamentarizma i u drugim oblicima javnih nastupa. Odbacivanje dijakronijskoga pristupa uvijek traži ponavljanje starih pogrešaka. Povjesničarima je teško zaboraviti nekadašnju spremnost pravaša na dugotrajni rad u oporbi i otvorenost prema različitim temama koje su opterećivale društvo. Nemojmo zaboraviti da pravašima nekad nisu bila nepoznanica pitanja iz gospodarstva, poduzetništva, socijalne politike, medijske zastupljenosti, uprave, kulture i prosvjete, pokazujući da se za znatniji prodor među birače trebalo približiti njihovim interesima i artikulirati ih na prihvatljiv način. Takav je politički aktivizam davao rezultate.

Na kraju još treba dodati da je šteta što autorov uloženi trud nije nadograđen boljom redakturom i korekturom teksta. Kao primjedbu knjizi može se naznačiti i da nema kazala unatoč brojnim osobama spomenutim u tekstu koje ukazuju na vidljivost stranke u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini.

Stjepan Matković

Đuro Škvorc, *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995.* (Petrinja: Matica hrvatska, Ogranak u Petrinji, 2022), 387 str.

Ove godine iz tiska je izašla knjiga Đure Škvorca *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995.* Već i sam naslov svjedoči o temi koja je ukoričena: autor opisuje vojne snage Republike Srpske Krajine koje su djelovale na području Banovine te činile vojsku onoga dijela srpskoga pučanstva Republike Hrvatske koji je njezinim legalno izabranim vlastima odlučio pružati oružani otpor u tom razdoblju. U ovom slučaju riječ je o 39. korpusu Srpske vojske Krajine (SVK), koji je ustrojen potkraj 1992. preuzimanjem nadležnosti nad onime što je dotad bio Zonski štab Teritorijalne obrane za Baniju te zona djelovanja 87. brigade Posebne jedinice milicije za Baniju putem ustroja oružanih jedinica koje su ovdje djelovale nakon formalnoga povlačenja Jugoslavenske narodne armije (JNA) s ovoga područja – formalnoga jer JNA ostavlja ovdje gotovo svu tehniku i dio dotadašnjega kadra kao bazu za formiranje tih jedinica.

Rad nastoji proniknuti u organizaciju i djelovanje 39. korpusa SVK-a i dobrim je dijelom proširena i dopunjena verzija doktorata koji je autor obranio početkom 2016. na poslijediplomskom doktorskom studiju povijesti Sveučilišta u Zadru. Škvorc je stoga u „Uvodu” (str. 17–21) kao ključna istraživačka pitanja postavio ona vezana uz 39. korpus, ponajviše njegove materijalne, ljudske i druge potencijale kojima je raspola-gao. Obuka, moral, ideološko djelovanje unutar jedinica samo su još neke od pod-tema koje je najavio obraditi, i to prvenstveno služeći se objavljenim i neobjavljenim izvorima te kvalitetnom literaturom. Od neobjavljenih dokumenata istaknuo bih da

se autor dobrim dijelom služio dokumentima nastalim djelovanjem samoga 39. korpusa te drugih vojnih i civilnih vlasti Republike Srpske Krajine. Oni su komparirani s onodobnim saznanjima hrvatskih organa o djelovanju vojne organizacije iz naslova. Korišten je i tisak s obje strane ratne granice, posebno razna stručna izdanja obje strane, memoarsko gradivo, brojnije sa srpske strane, ali i razni zbornici objavljenih dokumenata. Oni, zajedno s razmjerno šturom, ali kvalitetnom historiografskom i drugom stručnom literaturom, pomažu staviti događaje s ratne Banovine u pravilan kontekst.

Monografija je organizirana kronološki, što joj daje na preglednosti, pa nakon opisanoga uvoda slijede kraća generalna poglavlja „Raspad Jugoslavije i stvaranje Republike Hrvatske” (str. 23–40) te „Banovina 1990.-1995.” (str. 41–68), koja opisuju opća događanja na području Hrvatske od prvih višestranačkih izbora 1990. do operacije *Oluja* 1995. te geografsku, demografsku, gospodarsku i vojnu situaciju na području Banovine u isto doba. Posebno je mjesto posvećeno organizaciji i ulozi JNA na tom području 1991./1992. godine.

Na to se nadovezuje četvrta glava, „Teritorijalna obrana na Banovini” (str. 69–96), koja na sličan način govori o početnoj organizaciji, ljudstvu i logistici Teritorijalne obrane toga područja, koja će prijeći na stranu Republike Srpske Krajine i postati osnovica formiranja 39. korpusa SVK-a. Petom cjelinom, „Trideset i deveti korpus SVK na Banovini” (str. 97–164), započinje niz od nekoliko poglavlja koja čine središnja mjesta istraživanja. U ovom poglavlju govori se o organizaciji korpusa, kakvim je ljudstvom u vidu stručnosti, brojnosti, nacionalne, dobne, obrazovne, spolne i drugih oblika strukture on raspolagao, kakvi su bili problemi mobilizacije, logistike, sigurnosti postrojbi, tehnike, saniteta itd. Na to se nadovezuje poglavlje „Ustrojbeni dijelovi 39. korpusa SVK” (str. 165–198), koje donosi pregled jedinica u sastavu korpusa. Najvažnije su bile 24. pješačka brigada iz Gline, 26. pješačka brigada iz Kostajnice, 31. pješačka brigada iz Petrinje i 33. pješačka brigada iz Dvora, uz još nekoliko samostalnih bataljuna, tenkovskih, oklopnih, protuoklopnih, artiljerijskih i protuzračnih odreda razne snage.

Sedmo poglavlje, „Odnosi 39. korpusa SVK sa središnjom i lokalnom političkom vlašću, MUP-om i UNPROFOR-om” (str. 199–245), govori o odnosima korpusa s drugim vojnim i civilnim organima Republike Srpske Krajine, njezinim ministarstvom unutarnjih poslova, ali i UNPROFOR-om, koji je na ovome području djelovao gotovo čitavo istraživano vrijeme. Ovo poglavlje daje uvid u situaciju na tom terenu pod kontrolom 39. korpusa SVK-a. „Obuka i školovanje u 39. korpusu SVK” (str. 247–260) kazuje, kako je i naslovom opisano, o obuci i školovanju časničkoga i dočasnčkoga kadra, kao i „običnih vojnika”. Iduća, deveta glava, „Ratni put 39. korpusa SVK” (str. 261–300), opisuje borbena djelovanja jedinica ovoga korpusa, koji se u prvi veći sukob uključio 1993. tijekom akcije *Maslenica*. Potom je najvećim dijelom djelovao na Baniji do 1995., na ratištu uzduž granice s Bosnom i Hercegovinom protiv jedinica Armije Bosne i Hercegovine. Autor posebno analizira djelovanje korpusa, tj. njegovo raspadanje, u operaciji *Oluja* 1995. godine. Posljednje poglavlje istraživanja, „Informiranje, kulturna i vjerska djelatnost, tjelesna obuka i šport u 39. korpusu SVK” (str. 301–332), posvećeno je svojevrsnoj svakodnevici u toj organizaciji, tj. informativnoj, vjerskoj i kulturnoj djelatnosti unutar korpusa, sportskim i drugim sličnim manifestacijama.

Monografija završava zaključkom (str. 333–337), u kojem autor definira ono što je uspio dokazati ovom knjigom. Potom slijede očekivani prilozi na kraju ovakva naslova: popis izvora i literature, sažeci na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku, popis korištenih kratica, životopis autora te kazala osobnih imena i geografskih pojmova. Tekst knjige prati 1231 bilješka. Kao prednost ovoga naslova istaknuo bih brojne slikovne priloge. Mahom je riječ o preslikama izvornih dokumenata oružanih snaga pobunjenih Srba u razdoblju obuhvaćenom istraživanjem i doista pomažu čitatelju bolje sagledati kompleksnost problematike.

Knjiga *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995.* detaljna je te vrlo točna u analizi i iznošenju činjenica. Koristi znanstvenom razumijevanju fenomena jedne ustrojbene strukture vojske Republike Srpske Krajine, a ujedno je znanstveno precizna, ali i razumljiva svim čitateljima dosad manje upućenima u tematiku. Stoga držim da može potaknuti druga slična istraživanja, recimo događaja na tom području za vrijeme Domovinskoga rata ili drugih sličnih vojnih struktura iz istoga doba.

Stipica Grgić